

Stavíme dům ze dřeva (4)

Zámořské inspirace a tuzemské unikum

S poválečným rozvojem průmyslové výroby dochází k prudkému rozvoji dřevěného stavitelství s užitím prvních lepených a lamelových konstrukcí. Významného uplatnění dosahují sbíjené konstrukce. Rozšíření obchodních a hospodářských styků se Spojenými státy vede rovněž k přenosu know how – zejména systému two by four. Stavitelé se inspirovali, opouštějí těžké masivní trémové konstrukce a nahrazují je levnějšími fošinkovými z jednotného unifikovaného profilu. Vzniká celá řada úsporných halových konstrukcí, například filmová studia Barrandov, pekárny v Praze Hostivaři, vozovny ve Střešovicích a dalších. Majitelé lesů a správci polesí se orientují na typizovanou výstavbu hájoven... jak jinak než ze dřeva.

Spolu s technologiemi přichází na kontinent ze Států a z Británie rovněž hnutí „Wood craft“, které obrací často levicově orientovanou dělnickou mládež k zájmu o přírodu a pobyt v přírodě. Podél dosud neregulovaných českých řek vznikají trampské osady a posléze chatové kolonie se svéráznou dřevěnou architekturou, která u nás dosud přetrvává zejména v povodí Sázavy. (Za zmínku stojí, že toto české specifikum dosud čeká na solidní sociologický architektonický a stavební průzkum). Technologie prvkové dřevostavby umožnila realizaci dřevěných chat v jinak nepřístupných místech vysoko ve skalách.

Poválečný nedostatek bytů je řešen rovněž pomocí dřevěných staveb, připomenu jen úřednické domy v Dejvicích či studentskou kolonku na Letné v Praze.

Mezi oběma válkami se rozhodujícím objemem těžby stává dřevo zejména materiálem pro bednění betonových (například pohraniční opevnění) a jiných pomocných konstrukcí. Jeho druhotné využití je problematické, a tak bylo likvidováno zejména veřejnými dražbami. (Bednění pro opakované užití bylo užíváno nikoliv náhodou pouze firmou Baťa...). Docházelo tak k absurdní situaci – potřeba dřeva byla pro pomocné konstrukce stejně vysoká, jako kdyby se ze dřeva stavěly běžné stavby.

Tato již zavedená stavební praxe první republiky dávala jen pesimistické vyhlídky dřevěnému stavitelství v poválečných poměrech.

V prvních letech po osvobození bylo proto východiskem zavedení prefabrikace a produkce konstrukcí bez užití dřeva. Přispěla k tomu rovněž značná zchovalost technické infrastruktury a bytového fondu v poválečném Československu oproti vybombardovanému Německu a Rakousku, které muselo řešit v historicky krátké době bytový problém. Reakcí na to byly rozsáhlé kolonie dřevěných bytových domů. (Z těchto dob mimochodem pochází mírně pejorativní výraz „barák“.) Přes nevalný vzhled a problematické užité vlastnosti těchto domů se tak podpořilo řemeslo, průmysl, ale rovněž vztah převážné většiny poválečné populace v německy mluvících zemích k dřevěnému stavitelství.

Kostlivec ve (dřevěné) skříni

V novém poválečném Československu bylo dřevo označeno za strategickou surovinu a degradováno pouze na pomocný stavební materiál a konstrukce pro dočasné stavby. Jak vyplývá z šokujících, v poslední době zveřejněných dokumentů, celá poúnorová produkce a rozvoj plánovaného národního hospodářství (první dvouletka a pětiletky) byla v duchu sovětské vojenské doktríny orientována na třetí světovou válku. Šlo o zajištění dostatku primárních zdrojů uhlí, oceli a cementu pro průmysl. Dřevěné konstrukce a výroba spotřebního zboží stála stranou.

Zákon č. 22/1955 Sb. v podstatě zastavil vývoj dřevěných konstrukcí u nás. Umožnil vznik Státní dřevařské inspekce, která se snažila zcela vyloučit dřevo ze stavebnictví. Ještě v polovině 60. let, tedy zhruba v letech, kdy nás Rakousko (po odchodu sovětských vojsk v roce 1955) předstihlo ve své životní úrovni, se výrobou na bázi dřeva zabývalo v rámci dřevařského průmyslu pouze 200 pracovníků (!).

Dřevostavby byly na státní úrovni centrálně řízeného hospodářství v 70. a 80. letech minulého století degradovány zejména na výrobu „Unimo“ buněk pro sovětský těžařský průmysl a tuzemská zařízení stavenišť. Omezena však byla rovněž výuka dřevěných konstrukcí na odborných a vysokých školách, nevydávaly se knihy s touto tematikou. Přerušen byl dovoz časopisů a odborných publikací ze zahraničí do knihoven. Několik generací techniků, architektů a inženýrů se ve školách nenaučilo dřevěné konstrukce navrhovat ani realizovat.

S tímto dědictvím bojujeme dodnes. Veřejnosti byl plíživě podsouván názor, že stavby ze dřeva jsou méně kvalitní, mají kratší životnost a obvykle nepovedený vzhled.

To nemohla zachránit nepočtená místa „pozitivních deviací“, jak o nich hovoří sociologové zkoumající dějiny totalitních režimů.

Konec dřevostaveb v Čechách

Na západě, kde nikdy nedošlo k přerušení vývoje do té míry jako u nás, se dřevostavby dostávají v souvislosti s první ropnou krizí na počátku 70. let a následně vlivem války mezi Irákem a Íránem do popředí zájmu jako výhodný stavební materiál pro energeticky úsporné stavby. Masivní výstavba dřevostaveb v segmentu rodinných a bytových domů akceleruje postupně ve všech severských a německy mluvících zemích.

O vývoj a dodávku dřevěných halových staveb pro zemědělství se pokoušel v tuzemsku v souladu s evropskými trendy s dílčími úspěchy podnik Bios Sedlčany. Severomoravské dřevařské závody (dnes RD Rýmařov) rozvíjely projekty rodinných domů a prostorové prvky ze dřeva. Rudné doly Jeseník potom produkovaly licenční výrobu rodinných domů Okal problematické úrovně, která nadále poškozovala pověst dřevěných staveb pro individuální bydlení. Armabeton, závod Tesko se specializoval na lepené nosníky pro velkorozponové haly. Například Bučina Zvolen a Solo Sušice se soustředily na výrobu desek z aglomerovaného dřeva pro stavební průmysl.

Přes uvedené čestné výjimky, lokální anomálie a iniciativní aktivity „zespodu“ však přestaly fakticky dřevostavby jako obor v komunistickém Československu existovat.

Polistopadový vývoj je potom již další kapitolou...

autor: Ing. arch. Josef Smola

převzato z časopisu Dřevo&stavby